

MAGDALENA TENDERA

(UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI)

Recenzja książki: Samuel Nowak, *Seksualny kapitał*.
Wyobrażone wspólnoty smaku i medialne tożsamości polskich gejów,
Universitas, Kraków 2013, 333 strony

INFORMACJE O AUTORCE

Magdalena Tendra
Wydział Filozoficzny
Uniwersytet Jagielloński
e-mail: magdalena.tendra@gmail.com

Nakładem Wydawnictwa Universitas ukazała się niedawno książka autorstwa Samuela Nowaka pt. *Seksualny kapitał. Wyobrażone wspólnoty smaku i medialne tożsamości polskich gejów*. Książka ta jest pozycją cenną dla rodzimego rynku z co najmniej kilku powodów.

Po pierwsze, zebrany w niej materiał jest analizą metamorfozy tożsamości grupy społecznej, której proces tworzenia się i przemian w polskiej rzeczywistości był bardzo gwałtowny i rozpoczął się później niż w innych krajach europejskich – oczywiście mowa tutaj o gejach jako grupie wpisanej w szerszy proces emancypacji mniejszości seksualnych.

Po drugie, książkę tę, na co mocny akcent już od pierwszych stron wstępu kładzie autor, napisano w paradygmacie brytyjskich studiów kulturowych. Za plecze teoretyczne, z jakiego korzystał Samuel Nowak, jest wielokrotnie przez niego podkreślane, ponieważ na gruncie polskich badań kulturowych jest ono niedowartościowane. Należy też wspomnieć, że autor korzystał z własnego doświadczenia, wyniesionego z osobistego zaangażowania w działania i akcje społeczne organizowane przez środowiska homoseksualne na rzecz własnych praw i w celu budowania większej świadomości społecznej.

Po trzecie, pozycja ta wypełnia widoczną lukę, podejmując kwestię związku między procesem tworzenia się tożsamości gejów w Polsce a – obecnie wszechobylską – kulturą popularną.

Po czwarte, książka Samuela Nowaka dotyczy zjawiska społecznego osadzonego w kontekście, który jest charakterystyczny dla wielu innych zjawisk, nie tylko z obszaru LGBT (Lesbians, Gays, Bisexuals, Transgenders). Można go opisać jako szereg przemian:

- rozwój mediów, coraz większy wpływ telewizji i internetu na życie Polaków;
- gwałtowny rozwój portali społecznościowych, a wraz z nimi nowych typów wspólnot;
- rozmaite zmiany polityczne, otwieranie się Polski na Unię Europejską, kulturę zachodnią oraz różne kampanie społeczne budujące nową świadomość Polaków i nowy typ społecznej odpowiedzialności za innych; w istocie procesy te wymusiły na społeczeństwach Europy Środkowej szybkie „dojrzewanie” do akceptacji zjawisk, które przez wiele lat nie były traktowane jako problem społeczny czy zagrożenie kulturowe.

Sam autor wskazuje na trzy, z jego punktu widzenia ważne, procesy współtworzące tożsamość polskich gejów. Są to:

- kampania społeczna „Niech nas zobaczą” – kampanię tę autor omawia szczegółowo w jednym z rozdziałów;
- akces Polski do Unii Europejskiej;
- rozwój mediów społecznościowych (np. Facebook).

Książka Nowaka, będąca jego pracą doktorską, składa się z sześciu rozdziałów, pogrupowanych w ramach trzech części: *Media, tożsamość i seksualność*, *Wyobrażone wspólnoty seksualnego smaku* oraz *Trzy seksualne kapitały i trzy polityki smaku*.

W rozdziale pierwszym, *Studia kulturowe i problem tożsamości*, autor przedstawia okoliczności, które doprowadziły go do określonych wyborów teoretyczno-metodologicznych, oraz odpiera potencjalne zarzuty związane z przyjętą przezeń metodą postępowania. Tutaj także krótko charakteryzuje brytyjskie studia kulturowe oraz nakreśla obszar swoich zainteresowań.

W drugim rozdziale, zatytułowanym *Tożsamość i seksualność w perspektywie badań nad mediami*, omówione zostają literatura i stanowiska teoretyczne, jakie do tej pory powstały w obszarze związków pomiędzy seksualnością i mediami.

Trzeci rozdział, *Seksualny smak, wspólnoty wyobrażone i media*, to już część twórcza, którą można streścić słowami autora:

Mój ogólny zamysł można zatem ująć następująco – proponuję, aby (1) tożsamość gejów rozumieć jako efekt medialnego zapośredniczenia, (2) prowadzącego do powstania wyobrażonych wspólnot

seksualnego smaku, (3) które jednak należy rozumieć w kontekście kultury popularnej i towarzyszących jej relacji władzy¹.

Rozdział czwarty, *Seksualny kapitał i smak polityczny*, przedstawia charakterystykę kategorii kapitału seksualnego oraz politycznego smaku. Natomiast w rozdziale piątym, *Seksualny kapitał i smak praktyczny*, autor analizuje media jako przestrzeń tworzenia i funkcjonowania tożsamości konkretnych gejów.

Wreszcie rozdział szósty, *Seksualny kapitał i smak popularny*, pokazuje, czym jest smak popularny, w jakich sytuacjach jest on najlepiej widoczny i jaki jest jego związek z kapitałem seksualnym.

Autor poprzez swoje studia poszukuje odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób dają się zrozumieć i opisać związki między mediami, kulturą popularną oraz tworzeniem się rozmaitych tożsamości homoseksualnych. Nowak analizuje kulturę popularną oraz portale społecznościowe jako narzędzia budowy i artykulacji własnej tożsamości, jako obszary, w których jest ona zapośredniczona, negocjowana, ale i oceniana. Kultura w takim rozumieniu jest miejscem reprodukcji znaczeń, jest też gwarantem stabilności społecznej i ładu struktur społecznych. Nowak pokazuje wielokrotnie, że smak seksualny mocno różnicuje klasy społeczne i pozwala im wzajemnie rozpoznawać się jako różne. Ten smak w Polsce wytworzył się niedawno. Jeszcze kilka lat temu środowiska homoseksualne nie miały do wyboru tak szerokiego spektrum znaczeń kulturowych, z którymi mogłyby się utożsamiać. Wcześniej w dyskursie homoseksualnym dominował język wulgarny.

Teoria Pierre'a Bourdieu, wykorzystana tutaj do ukazania dystynktywności zjawisk kulturowych z przypisanym im kapitałem, stanowi ciekawe tło, pokazujące, że seksualność jest nie tylko sprawą prywatną, ale też znaczącym elementem dyskusji społecznych, co może skutkować tym, że we wprowadzaniu rozmaitych rozwiązań prawnych, administracyjnych i społecznych dominujący głos mają ci, którzy wiedzą, jak odnaleźć się w owym dyskursie.

Seksualny kapitał za jeden z kluczowych etapów procesu upublicznienia się dyskursu LGBT uznaje moment pojawienia się samoświadomości. Aby seksualność mogła stać się kapitałem społecznym, potrzebna jest refleksja nad własną tożsamością seksualną jako jedną z ról społecznych. Musi ona zostać dostrzeżona, musi być określona jako inna, ale posiadająca swoje miejsce w hierarchii społecznej i w obrębie publicznych instytucji. Zjawisko negocjacji tożsamości ma również miejsce w portalach społecznościowych. Trzeba być specjalistą, aby orientować się, jaka liczba portali powstała na użytek na przykład mężczyzn i kobiet homoseksualnych. Są to miejsca, w których – w nieco inny sposób niż w przestrzeni publicznej – kształtuje się tożsamość społeczna. Portale społecz-

¹ S. Nowak, *Seksualny kapitał. Wyobrażone wspólnoty smaku i medialne tożsamości polskich gejów*, Kraków 2013, s. 121.

nościowe pozwalają tworzyć taki wizerunek siebie, jaki chcemy, i nawiązywać relację tylko z tymi osobami, z którymi mamy ochotę.

Problematyczna staje się tutaj kategoria tożsamości gejów, która ujawnia się dopiero w interakcjach społecznych, nie zaś jako konstrukt funkcjonowania gejów jako odrębnej grupy społecznej. Wydaje się, że powinny istnieć struktury, które będą świadczyć o tożsamości gejów jako czymś już obecnym w kulturze, a nie dopiero tworzącym się.

Książka pokazuje, z jak znaczącą zmianą społeczną na rozmaitych poziomach – od globalnego po indywidualną tożsamość – mamy do czynienia w ciągu ostatnich kilkunastu lat. Studia kulturowe – zaproponowane przez Samuela Nowaka jako narzędzie badania, opisu i wyjaśnienia zmiany społecznej – spełniają tę rolę w sposób satysfakcjonujący.